

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

การผลิตกาแฟอาราบิก้าในประเทศไทย พบว่า ในปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยมีพื้นที่ให้ผลผลิตกาแฟอาราบิก้าที่ปลูกส่วนใหญ่ทางภาคเหนือ ทั้งหมด 60,417 ไร่ เพิ่มขึ้นร้อยละ 14 ของพื้นที่ให้ผลผลิตทั้งหมด และมีผลผลิตของกาแฟ จำนวน 8,636 ตัน เพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 8 ของผลผลิตทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากภาครัฐและเอกชนมีโครงการส่งเสริมให้ปลูกกาแฟอาราบิก้าเพิ่มในส่วนผลไม้ปลูกร่วมกับไม้ยืนต้นและพื้นที่ป่าชุมชน (เริงชัยและคณะ, 2558) และปัจจุบันในพื้นที่ส่งเสริมของมูลนิธิโครงการหลวงมีพื้นที่ทั้งหมด 9,561 ไร่ มีผลผลิตส่งผ่านฝ่ายตลาดมูลนิธิโครงการหลวงจำนวน 544 ตัน คิดเป็นมูลค่าเงินคั้นเกษตรกรจำนวน 56,906,362 บาทในการส่งเสริมการปลูกกาแฟอาราบิก้าของมูลนิธิโครงการหลวงนั้นยังมีข้อจำกัดด้านสายพันธุ์กาแฟอาราบิก้าที่มีศักยภาพด้านการเจริญเติบโตและคุณภาพ คือยังมีรสชาติไม่ตรงกับความต้องการของตลาดที่มีแนวโน้มจะบริโภคกาแฟอาราบิก้าที่มีกลิ่นหอม มีรสชาติเฉพาะ และเป็นเอกลักษณ์สายพันธุ์ ทำให้เกิดการศึกษาลักษณะสายพันธุ์กาแฟอาราบิก้าที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตบนพื้นที่สูง เพื่อนำมาใช้ในการส่งเสริมการปลูกกาแฟอาราบิก้าในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง การทำการเกษตรที่สูงของเกษตรกรในปัจจุบันมักจะมีปัญหาเกี่ยวกับการผลิตที่ไม่สอดคล้องกันวิธีการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อันเป็นผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมบนที่สูง และกระทบต่อผลผลิตและรายได้ของเกษตรกร ซึ่งมีการขยายตัวทั้งด้านประชากรชุมชนและการขยายพื้นที่เกษตรบนที่สูง ระบบการปลูกกาแฟอาราบิก้าในแต่ละพื้นที่ มีการระบบการปลูกที่แตกต่างกันทั้งแบบกลางแจ้ง และภายใต้ร่มเงา ซึ่งยังมีข้อมูลที่ไม่ชัดเจนด้านวิธีการจัดการต่างๆ ที่เป็นปัจจัยนำไปสู่การสร้างต้นแบบที่ดีของระบบการปลูกกาแฟอาราบิก้าภายใต้สภาพร่มเงาไม้ เกิดความยั่งยืนในการผลิตกาแฟอาราบิก้าและเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกรได้

การศึกษาถึงศักยภาพของการพัฒนาคุณภาพของผลผลิตที่เกษตรกร ที่จะนำไปต่อยอดในการเพิ่มมูลค่าผลผลิต โดยพิจารณาถึงศักยภาพในการรับรองมาตรฐานการผลิตผลกาแฟ เช่น มาตรฐาน GAP Fairtrade และ Rainforest alliance นั้นจะมีความเป็นไปได้ในการเพิ่มมูลค่าสินค้าให้กับเกษตรกรภายใต้การส่งเสริมของโครงการหลวงได้มากน้อยเพียงใด และพื้นที่ปลูกกาแฟอาราบิก้าแต่ละแห่งจะเหมาะสมต่อการรับรองมาตรฐานผลิตผลชนิดใดนั้นจึงเป็นสิ่งที่ต้องมีการศึกษาควบคู่ไปกับการวิจัยด้านอื่นๆ ด้วยในปีที่ผ่านมา โครงการวิจัยได้ดำเนินงานวิจัยในหลายประเด็น โดยเฉพาะเรื่องการรวบรวมและคัดเลือกสายพันธุ์กาแฟอาราบิก้าในพื้นที่ปลูกกาแฟที่สำคัญของโครงการหลวงและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ซึ่งปัจจุบันมีสายพันธุ์ที่รวบรวมได้อย่างน้อย 9 สายพันธุ์ ซึ่งอยู่ระหว่างการปลูกทดสอบการเจริญเติบโตและการให้ผลผลิตในปีที่ 1- 3 ภายใต้สภาพแวดล้อมของแปลงรวบรวมสายพันธุ์ของสถานีฯ อินทนนท์ โดยพบว่าอัตราการเจริญเติบโตไม่มีความแตกต่างกันมากนัก เนื่องจากมีสภาพแวดล้อมและการดูแลที่ใกล้เคียงกัน ต้นที่ทดสอบปลูกและมีอายุได้ 3 ปี

นั้นเริ่มให้ผลผลิตและเริ่มเก็บเกี่ยวเพื่อตรวจสอบคุณภาพด้านการชิมต่อไป ส่วนการสร้างต้นแบบระบบการปลูกกาแฟนั้น เป็นการดำเนินงานในปีที่ 1 ซึ่งยังไม่สามารถวัดข้อมูลการเพิ่มผลผลิตได้ จึงได้มีการดำเนินการต่อเนื่องในปีต่อไป ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 นี้ จะทำการรวบรวมสายพันธุ์ที่มีคุณภาพดีเยี่ยมเพิ่มเติม จากแหล่งปลูกที่เคยได้รับรางวัลด้านการชิมกาแฟจากองค์กรต่างๆ โดยการวิจัยรวบรวมสายพันธุ์ และทดสอบสายพันธุ์กาแฟอราบิก้าที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตและมีคุณภาพดีเยี่ยมของโครงการหลวง รวมถึงการศึกษาระบบการปลูกกาแฟอราบิก้าที่เหมาะสมและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีต้นแบบที่ดีด้านการเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการปลูกและการผลิตกาแฟคุณภาพโครงการหลวงให้กับเกษตรกรบนพื้นที่สูง ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรได้รับการพัฒนาทั้งด้านคุณภาพและด้านมาตรฐานของผลผลิตกาแฟ อราบิก้า รวมถึงการศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าสินค้าที่ผลิตภายใต้ระบบมาตรฐานต่างๆ ในเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เป็นแนวโน้มในการผลิตสินค้าเกษตรในสถานการณ์ปัจจุบัน การศึกษานี้จะเป็นองค์ความรู้ที่เกษตรกรจะสามารถนำไปปรับใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์และนำมาซึ่งความยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบนพื้นที่สูงได้อย่างกว้างขวางทั้งในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่สูงอื่นๆ ต่อไป

พັນี สุวรรณวิศาลกิจ (2542) ได้ศึกษาวิธีการตลาดกาแฟในภาคเหนือของประเทศไทยโดยศึกษาลักษณะและแนวทางการจำหน่ายผลผลิตกาแฟอราบิก้ารวมทั้งปัญหาและการดำเนินงานด้านการตลาด โดยสำรวจข้อมูลในพื้นที่ภาคเหนือที่เป็นแหล่งผลิตกาแฟอราบิก้าได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน น่าน ลำพูน ลำปาง พะเยา เพชรบูรณ์ และอุทัยธานี จากผลการศึกษาพบว่าระบบการปลูกกาแฟ อราบิก้าแบ่งออกเป็น 4 ระบบ ได้แก่ 1) การปลูกต้นกาแฟได้ร่มไม้อื่นที่มักเป็นไม้ธรรมชาติและไม้ผลอื่นๆ พบร้อยละ 56.60 2) การปลูกกาแฟกลางแจ้งและมีพืชที่ปลูกร่วม ร้อยละ 52.83 โดยพืชที่ปลูกร่วมผระบบเป็นพืชที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรเช่น กล้าย ส้มโอ ขนุน ลิ้นจี่ มะม่วง ท้อ บัวย พลับ และสาลี่ เป็นต้น 3) การปลูกกาแฟกลางแจ้งเพียงอย่างเดียวร้อยละ 26.64 ส่วนใหญ่ต้นกาแฟจะไม่แข็งแรง 4) การปลูกกาแฟในสวนหลังบ้านร้อยละ 16.98 रुपนี้เกษตรกรไม่ได้มุ่งหวังรายได้หลังจากการผลิตกาแฟ แต่เป็นการปลูกร่วมกับพืชสวนครัวอื่นๆ

ทั้งนี้สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่ (องค์การมหาชน) ได้ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการปลูก การเพิ่มผลผลิตและคุณภาพของกาแฟอราบิก้า และเกษตรกรทั้งในพื้นที่โครงการหลวงและขยายผลโครงการหลวงสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารวบรวมและคัดเลือกสายพันธุ์กาแฟอราบิก้าคุณภาพดีเยี่ยมของโครงการหลวง
2. เพื่อศึกษาต้นแบบที่ดีของการปลูกกาแฟอราบิก้าภายใต้ร่มเงา
3. เพื่อศึกษาวิธีการปลูกและการจัดการผลิตผลกาแฟอราบิก้าภายใต้มาตรฐานต่างๆ